

Asia: 1/41/2016

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojaiksi

1 luku. Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

1 § Lain tarkoitus

Lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että lain tarkoituksena on turvata perusoikeudet. Lakiehdotuksen yleisperusteluissa todetaan, että kansallisen tietosuojalain tavoitteena on kahden perusoikeuden, henkilötietojen suojan ja julkisuusperiaatteen kunnioittaminen. Näiden kahden perusoikeuden lisäksi olisi perusteltua huomioida perustuslain 16 §:n sivistykselliset oikeudet.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tietojen käsittely tutkimustarkoituksessa edistää sananvapautta ja toisaalta sivistyksellisiä oikeuksia. Perustuslain 12 §:n mukaan sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Perustuslain 16 §:n mukaan taas julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapaus on turvattu. HE 309/1993 vp sivun 35 mukaan sivistyksellisiä oikeuksia koskevat säännökset on kirjoitettu julkisen vallan turvaamis- ja edistämisvelvollisuuksiksi. Säännöksessä julkisen vallan toimet, joilla edistetään yksilön mahdollisuuksia kehittää itseään, liittyvät paitsi opetukseen myös esimerkiksi tiedon hankintaan, tieteelliseen ja taiteelliseen toimintaan, taiteesta nauttimiseen sekä liikunnan ja muun ruumiinkulttuurin harjoittamiseen. Julkinen valta luo edellytyksiä yksilön mahdollisuudelle kehittää itseään muun muassa siten, että se ylläpitää ja tukee kirjastoja sekä kulttuurilaitoksia ja avustaa tieteen ja taiteen harjoittamista. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa tieteen vapautta rajoittavat muut perusoikeudet, kuten PL 7 §:ssä säädetty ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kielto ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suoja sekä PL 10.1 §:ään perustuva

yksityiselämän suoja. Tieteen vapauteen kuuluu myös tutkijan oikeus julkaista tutkimustuloksensa. Tieteen vapaus on läheisessä yhteydessä PL 12 §:ssä taattuun sananvapauteen, johon kuuluu oikeus ilmaista ja julkistaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. (PeVL 28/2004 vp ja 28/2005 vp.) Näin ollen on perusteltua säätää tieteellistä tutkimusta mahdollistavia kansallisia säädöksiä henkilötietojen käsittelylle, sillä perusoikeutta voidaan rajoittaa toisten perusoikeuksien suojaamiseksi, kuitenkin niin, ettei tehdä tyhjäksi toisen perusoikeuden sisältöä.

Hallituksen esitystä koskevassa jatkotyöskentelyssä tulisi lain tarkoitusta tarkentaa siltä osin, että esityksen tulisi myös toteuttaa kansallisen tiede- ja tutkimuspolitiikan sekä datapolitiikan tavoitteita.

Kansallisten tiede- ja tutkimuspoliittisten tavoitteiden mukaan Suomeen muodostuu tutkimuksen huipulla toimivia yliopistoja ja kaikissa yliopistoissa on kansainväliselle tasolle yltäviä tutkimusaloja. Korkeakoulut vahvistavat vaikuttavuuttaan erityisesti lisäämällä osaamisen ja tutkimustulosten laajempaa hyödyntämistä. Korkeakoulut avaavat laajasti tutkimuksen tuloksia ja kehittävät aktiivisesti uusia toimintamalleja osaamisen siirtämiseksi yhteiskuntaan. Tietojen ja käsitteiden yhteismitallisuus sekä valtakunnallinen tietovaranto tukevat korkeakoulujen toimintaa ja ministeriön ohjausta. Korkeakoulut ovat lisänneet kansainvälistä vaikuttavuutta ja näkyvyyttä strategisesti valituilla alueilla hyödyntäen keskinäistä yhteistyötä ja verkottumista. Kansallisten tavoitteiden mukaan korkeakoulujen tulee hyödyntää monipuolisesti eurooppalaisen korkeakoulutus- ja tutkimusalueen mahdollisuuksia (Yliopistojen ja OKM:n välisiin sopimuksiin kirjatut korkeakoululaitoksen yhteiset tavoitteet –osio. Teksti löytyy kaikkien yliopistojen sopimuksista, ks. esim. Aalto: <http://minedu.fi/documents/1410845/3990226/Aalto-yliopisto+sopimus+2017-2020>.)

Valtioneuvosto on 19.5.2016 hyväksynyt Valtioneuvoston periaatepäätöksen datan hyödyntämisestä liiketoiminnassa. Periaatepäätöksen mukaan datan käyttöä mahdollistetaan kannustavalla sääntelyllä

jonka avulla varmistetaan, että Suomessa on kaikkia toimijoita ohjaava, datan hyödyntämiseen kannustava lainsäädäntö ja kyvykkyyden kasvua tukeva datapolitiikka. Periaatepäätöksen mukaan datan saatavuus ja jalostaminen data-analytiikan avulla palveluiksi ja tietotuotteiksi on keskeinen edellytys digitalisaation hyötyjen toteutumiseksi. Data-analytiikka tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia digitalisaation hyödyntämiseksi liiketoiminnassa kaikilla toimialoilla

2 luku. Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä.

Käsittelyn oikeusperuste tutkimustarkoituksessa

Kansallisen liikkumavaran käytössä Aalto-yliopisto näkee tutkimuksen kannalta elintärkeänä sen, että säädetään kansallisessa laissa tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla tarkentavasti yleisen

edun mukaisesta käsittelyperusteesta tieteellisen tutkimustarkoituksen osalta. Tarkentava säännös, joka nyt puuttuu toimikunnan ehdotuksesta, on lisättävä varsinaiseen hallituksen esitykseen.

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista, mikäli käsittelyn osalta täyttyy jokin tietosuoja-asetuksen 6(1) artiklan edellytys, käsittelyperuste. Mikä tahansa 6(1) artiklan mukaisista käsittelyperusteista voi olla käsittelyperusteena tieteelliselle tutkimukselle. Tietosuoja-asetuksen mukaan käsittelyperusteet ovat samanarvoisia, eikä esim. suostumus ole ensisijainen käsittelyperuste.

Tietosuoja-asetuksen 6(1) (e) alakohdan mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista, "jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi".

Tieteellisen tutkimuksen osalta 6 (1) (e) alakohta on keskeinen, koska tieteellinen tutkimus suoritetaan pääsääntöisesti yleisen edun mukaisen tehtävän suorittamiseksi. Nykyisen henkilötietodirektiivin resitaalissa 34 on lueteltu tieteellinen tutkimus osana tärkeitä julkista etua koskevia tehtäviä.

Ilmastonmuutos, energian, terveydenhuollon ja ravitsemuksen saatavuus sekä Suomen osalta väestön ikääntyminen ovat ongelmia, joiden ratkaisu edellyttää monialaisten tutkijaryhmien tieteellistä tutkimusta. Suomen valtti tieteellisessä tutkimuksessa on ainutlaatuisten tutkimusaineistojen saatavuus niin julkisista kuin yritysten, yhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen tietokannoista. Tätä tietokantojen tutkimuskäyttöä on kuvattu käsitteellä rekisteritutkimus. Tietosuoja-asetuksessa on haluttu mahdollistaa tutkimus, joka toteutetaan jo olemassa olevia henkilörekistereitä hyödyntäen. Tietosuoja-asetuksen kansallisen täytäntöönpanotyöryhmän mietinnön kohdassa esityksen vaikutukset ei ole kuitenkaan nostettu esiin esityksen vaikutuksia rekisteritutkimukseen mikä jättää työryhmän esityksen vaikutukset rekisteritutkimuksen osalta avoimeksi. Esityksellä on vaikutuksia joko Suomen tiede- ja tutkimuspoliittisten ja datapolitiittisten tavoitteiden mahdollistajana tai estäjänä.

Rekisteritutkimuksen selkeä käsittelyperuste ja mahdollistaminen tulee olla Suomen keskeinen päämäärä tietosuoja-asetuksen salliman kansallisen liikkumavaran käytössä, jos halutaan toteuttaa Suomen tiede- ja tutkimuspoliittiset tavoitteet sekä datapolitiikan tavoitteet.

Rekisteritutkimuksen osalta tulee hallituksen esityksessä selkeästi tuoda ilmi se, miten rekisteritutkimus voi jatkua sekä tietosuoja-asetuksen perusteella että ehdotetun tietosuojalain perusteella. Ruotsin lainvalmistelussa on selkeäksi päämääräksi nostettu rekisteritutkimuksen mahdollistaminen: "– De omfattande svenska registren med personuppgifter är en värdefull tillgång och en grund för potentiellt världsledande forskning. Därför ska utredaren föreslå regleringen av forskningsdatabaser. Vi ska dra nytta av de goda förutsättningar Sverige har utifrån våra register." <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/07/reglering-av-personuppgiftsbehandling-for-forskningsandamal/>

Käsittelyn perusteesta säädetään 3 §:n 2 kohdassa siten, että toistetaan tietosuoja-asetuksen sanamuoto: "Noudattaen tietosuoja-asetuksen 6 artiklaa henkilötietoja saa käsitellä jos käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi ". Ehdotuksen mukaan säädöksen sisältöä ei tarkenneta kansallisessa laissa. Tutkimuksen käsittelyperustetta on käsitelty ainoastaan s. 141 seuraavalla lauseella: Yleistä etua koskeva tehtävä voisi olla myös esimerkiksi henkilötietojen käsittely tieteellisiä tutkimustarkoituksia varten.

Ruotsin lainvalmistelussa SOU 2017:50 <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2017/06/sou-201750/> on nimenomaisesti todettu, s. 130, että asetuksen 6.1 e artiklan sanamuodon toistaminen kansallisessa laissa ei ole riittävä säädös täyttämään tietosuoja-asetuksen 6(3)artiklan vaatimuksia käsittelyperusteelle. Tietosuoja-asetuksen 6(3) artiklan kanssa samansuuntaisesti vaikuttavat Suomen perustuslain perusoikeudet. Artiklan 6(3) mukaan kun käsittelyn tarkoitus määritellään 6.1 e alakohdassa tarkoitettussa käsittelyssä, jäsenvaltion lainsäädännön on täytettävä yleisen edun mukainen tavoite ja oltava oikeasuhtainen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden. Ruotsin ehdotuksessa säädetään tutkimuksen mahdollistamiseksi Forskningsdatalag, jonka 5 §:ssä tietosuoja-asetuksen 6(1)(e) alakohtaa tarkennetaan käsittelyperusteen osalta seuraavalla kansallisella säännöksellä:

Behandling av personuppgifter för forskningsändamål

Rättslig grund

5 § Av dataskyddsförordningen framgår att personuppgifter får

behandlas endast om minst ett av de villkor som anges i artikel 6.1 i

förordningen är uppfyllt.

6 § Personuppgifter får med stöd av artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen

behandlas för forskningsändamål om behandlingen är

nödvändig och proportionerlig för att utföra forskning av allmänt

intresse. Forskning av allmänt intresse får utföras av statliga myndigheter,

kommuner och landsting, andra juridiska personer och enskilda näringsidkare.

Ruotsissa omaksuttu kansallisten säädösten kirjoitustapa, jossa kansallisessa tarkentavassa säädöksessä ilmoitetaan selkeästi, mitä kohtaa tietosuoja-asetuksessa kyseinen kansallinen tarkempi säädös tarkentaa. Ehdotetussa tutkimuksen käsittelyperustetta tarkentavassa säädöksessä ilmoitetaan selkeästi että se tarkentaa tietosuoja-asetuksen 6 (1) (e) alakohtaa. Näin kansallista lakia lukeva voi heti ymmärtää sen kokonaisuuden, jonka tarkennuksesta on kyse. Tämä omaksuttu tekniikka helpottaa erittäin suuresti kansallisen lain ymmärtämistä ja tulkintaa. Sama tekniikka on välttämätöntä omaksua johdomukaisesti myös Suomen kansallisessa lainsäädännössä.

TATTI-mietinnössä on tutkimuksen osalta pitäydtytty tietosuoja-asetuksen resitaalien määritelmässä, mikä on perusteltu ratkaisu. Tietosuoja-asetuksen resitaalissa 159 olevaa tieteellisen tutkimustarkoituksen määritelmää tulee soveltaa myös kansallisessa lainsäädännössä, samoin resitaalin 160 määritelmää historiallisesta tutkimustarkoituksesta ja resitaalin 162 määritelmää tilastotarkoituksesta. Tieteellistä ja historiallista tutkimusta ei ole Ruotsissa katsottu tarvittavan käsitellä eri tavalla. Tältä osin voisi jatkoselvitys olla tarpeen.

Jos Suomessa omaksuttaisiin samankaltainen ratkaisu kuin Ruotsissa, mutta tietosuoja-asetuksen määritelmiä käyttäen, voisi tutkimuksen käsittelyperustetta koskeva säännös kuulua seuraavasti:

3 a § Henkilötietojen käsittelyn lain mukaisuus tutkimustarkoituksessa sekä tilastollisia tarkoituksia varten

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käyttö on lainmukaista, jos vähintään yksi 6 artiklan 1 kohdan edellytyksistä täyttyy.

Henkilötietoja voidaan käyttää tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa sekä tilastollisia tarkoituksia varten tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan nojalla, jos käsittely on tarpeen ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi. Yleistä etua koskevaa tutkimusta voivat harjoittaa valtio, kunnat ja maakunnat, muut oikeushenkilöt ja elinkeinonharjoittajat.

Ruotsin toimikunta katsoo, että 6 (1) (e) alakohtaa tarkentavan käsittelyperusteen kansallisessa laissa säätäminen ei olisi tarpeen yliopistojen ja korkeakoulujen osalta, koska yliopistoilla ja korkeakouluilla on jo lailla säädetty tehtävä harjoittaa yleisen edun mukaista tieteellistä tutkimusta. Tätä kannanottoa tulkitessa tulisi huomioida se, että tieteellisen tutkimuksen osalta ei yliopistolaissa ole mainittu oikeasuhtaisuuden vaatimusta, joka kuitenkin on 6 (3) kohdassa edellytetty.

Eryteisesti yliopistossa ja korkeakoulussa tehtävän tutkimuksen osalta Ruotsin toimikunta toteaa seuraavasti:

Universitet och högskolor med statlig huvudman

I 2 kap. 18 § andra stycket regeringsformen fastslås att forskningens frihet är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag. Högskolelagen

(1992:1434) reglerar verksamhet vid universitet och högskolor under statligt huvudmannaskap och innehåller bestämmelser

som tar avstamp i grundlagsregleringen. I 1 kap. 2 § högskolelagens anges forskning som en huvuduppgift. I 1 kap. 3 a § samma lag

uppställs krav på att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed värnas i verksamheten och 1 kap. 6 § reglerar just forskningens

frihet, genom att ange allmänna principer för den delen av högskolornas verksamhet. Behandling av personuppgifter för forskningsändamål

vid universitet och högskolor med staten som huvudman utförs således inom ramen för en forskningsuppgift som är fastställd

i svensk lag.

Suomessa tutkimustehtävä on laissa säädetty paitsi julkisoikeudellisten, myös yksityisoikeudellisten säätiöyliopistojen tehtäväksi. Yliopistot, joita laki koskee on lueteltu yliopistolaisissa (558/2009). Suomessa yliopistolain 2 § säättää yliopistojen tehtäväksi tutkimuksen seuraavasti:

2 § Tehtävät

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, taiteellisessa toiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa varmistetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Jos yliopisto oikeushenkilönä käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjänä, voidaan käsittelyperusteena tutkimukselle soveltaa tietosuoja-asetuksen 6 (1) (e) kohdan mukaista käsittelyperustetta. Artikla 6(3) edellyttämä säädös, jossa yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimustehtävä määritellään voisi olla yliopistolain 2 §. Voitaisiin tulkita, että artiklan 6(3) edellyttämä oikeasuhtaisuus täytyisi, sillä yliopistojen tutkimus on tieteellistä tutkimusta, jossa yliopistolain mukaisesti noudatetaan eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Se mitä eettisillä periaatteilla ja hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan täsmentyy Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) ohjeistuksessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on perustettu asetuksella tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta (1347/1991). TENK ohjeistukseen yliopistot ovat sitoutuneet velvoittavilla sopimuksilla.

Jos kuitenkin katsottaisiin, että yliopistojen ja korkeakoulujen osalta tutkimuksen yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyyn joltain osalta tarvitaan tietosuojalain tarkentava käsittelyn oikeusperuste, tulee harkita toimosiko Ruotsin ehdotetun kaltainen säädös myös tältä osin, koska säädöksen esimerkkiluettelo oikeushenkilöistä sisältää muut oikeushenkilöt.

Muiden rekisterinpitäjien kuin yliopistojen osalta on tarkempi käsittelyperusteen säätäminen tarpeen. Yliopistot suorittavat tutkimustehtäväänsä yhteistyössä mm. ministeriöiden, kuntien, maakuntien ja yritysten sekä erilaisten säätiöiden ja järjestöjen kanssa. Tietosuoja-asetuksen resitaalissa 159 on tieteellinen tutkimus määritelty laajasti, ja kansallisen tietosuojalain olisi Suomen tiede- ja tutkimuspolitiikan ja datapolitiikan mukaisesti tuettava tietosuoja-asetuksen määrittelemää laajaa tieteellisen tutkimuksen käsitettä ja tällaisen tutkimuksen edellytyksenä on myös muiden kuin yliopistojen mahdollisuus tietosuoja-asetuksen suojaaman tutkimusdatan käsittelyyn.

Yleiset kommentit erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä.

-

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla:

-

Ikärajaa koskevat perustelut

-

3 luku. Valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa koskevasta 16 §:stä

-

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta.

-

4 luku. Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästymistä koskevasta 23 §:stä.

-

Tulisiko yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

-

Perustelut

-

Mikäli vastaus hallinnollisten sakkojen kohdistamista viranomaisiin koskevaan kysymykseen on ei, pyydetään esittämään näkemys vaihtoehtoisesta seuraamusjärjestelmästä.

-

Muut yleiset kommentit oikeusturvaa ja seuraamuksia koskevasta 4 luvusta.

-

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä.

-

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojaustoimista

Aalto-yliopisto pitää perusteltuina 31 §:ssä ehdotettuja tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevia poikkeuksia ja suojaustoimia. Ehdotettua 31 §:ää tulisi kuitenkin selkeyden vuoksi muuttaa niin, että 1 momentin 3 kohdasta poistettaisiin lauseen lopusta "sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille".

Eryitysten suojaustoimien osalta tulee huomioida, että yliopistoilla on jo velvoite noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta:

2012

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen

loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa:

http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

ja

Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakoarvioinnin järjestämiseksi (pdf):

<http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on perustettu asetuksella tutkimuseettisestä neuvottelukunnasta (1347/1991). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen noudattamiseen ja eettiseen ennakoarviointiin TENK ohjeistuksen mukaisesti yliopistot ja korkeakoulut ovat sitoutuneet sopimuksilla. Ruotsin tutkimusdatalakiin ehdotetussa 11 §:ssä eettinen ennakoarviointi suoja toimi, josta on lakisääteinen velvoite:

11 §: Känsliga personuppgifter får med stöd av artikel 9.2 j i dataskyddsförordningen behandlas om behandlingen är nödvändig för forskningsändamål och om behandlingen har godkänts enligt lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etik-prövningslagen).

Av etikprövningslagen framgår övriga krav på etikprövning av behandling av känsliga personuppgifter för forskningsändamål.

Mietinnön 32 §:ssä ehdotetaan, että erityisiä henkilötietoryhmiä voitaisiin käsitellä seuraavin edellytyksin:

32 §.

Erytyisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa ja 10 artiklassa tarkoitettuja henkilötietoja voidaan

9 artiklan 2 kohdan ja alakohdan ja 10 artiklan nojalla käsitellä

1) jos käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten,

2) käsittelyssä noudatetaan samoja edellytyksiä, joita rekisteröidyn oikeuksista poikkeamiselle

on 31 §:n 1 ja 2 momentin 1–3 kohdassa säädetty, ja 3) kun laaditaan tietosuoja-asetuksen 35 artiklan mukainen tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi.

Jos käsittelyssä on tarpeen poiketa 31 §:n 1 ja 2 momentissa mainituista rekisteröidyn oikeuksista, tulee edellä 1 momentin 3 kohdassa mainittu vaikutustenarviointi toimittaa kirjallisesti tiedoksi tietosuojavirastolle 30 päivää ennen käsittelyyn ryhtymistä.

Tietosuoja-asetuksen 35 artiklassa on määritelty se, milloin vaikutustenarviointia edellytetään. Article 29 Working Party on Data Protection asiantuntijaelin on antanut luonnoksen vielä tarkemmasta oheistuksesta sen osalta, millä kriteereillä arvioidaan velvollisuutta suorittaa vaikutustenarviointi. Guidelines on Data Protection Impact Assessment (DPIA) and determining whether processing is “likely to result in a high risk” for the purposes of Regulation 2016/679, wp248 ohjeistusta tullaan vielä tarkentamaan konsultaatiokierroksen jälkeen.

Kun vaikutustenarvioinnista annettu toimikunnan ehdotusta tarkempaa EU tason ohjeistusta, ei ole tarkoituksenmukaista säätää aina pakollista vaikutustenarviointia esitetyllä tavalla. Velvollisuus

toimittaa vaikutusten arviointi tietosuojavirastolle 30 päivää ennen käsittelyyn ryhtymistä tulee merkittävästi lisäämään hallinnollista työtaakkaa.

Suojatoimia arvioidessa tulee huomioida, että yliopistot ja korkeakoulut jo nyt noudattavat Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta ja suorittavat eettisen ennakoarvioinnin TENK ohjeistuksen mukaisesti. Tulee jatkoselvittää vaaditun eettisen ennakoarvioinnin ja vaaditun vaikutustendarvioinnin suhdetta.

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta.

-

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuojarikosta koskevasta 9 §:stä.

-

Muut mahdolliset kommentit

Muita huomioita työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

Työryhmän mietinnön mukaan työryhmä on selvittänyt kansallisia lakeja ja mahdollista Pohjoismaisia yhteisiä ratkaisuja. Tätä pohjoismaista yhteistyötä on syytä jatkaa, ja pyrkiä hyödyntämään sitä huolellista selvitys - ja lainvalmistelutyötä, jota Ruotsissa on toteutettu sekä mietinnössä SOU 2017:39 että tutkimuksen osalta erityisesti mietinnössä SOU 2017:50.

Viranomaisten asiakirjojen julkisuus ja henkilötietojen suoja

TATTI-työryhmän mietinnön kappaleessa 3.2.2 todetaan, että "Yleinen tietosuojasetus mahdollistaa kansallisen asiakirjajulkisuuden sovittamisen yhteen yleisen tietosuojasetuksen mukaisen henkilötietojen suojan kanssa. Kansallinen liikkumavara koskee myös yksityisoikeudellisten yhteisön asiakirjoja näiden toimiessa yleisen edun vuoksi toteutettavan tehtävän suorittamiseksi." Työryhmältä ei syntynyt yhteistä esitystä yhteensovittamisesta. TATTI-työryhmän mietinnön liitteenä 4 on kuitenkin työryhmän eräiden jäsenten ehdotus luonnokseksi laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (julkisuuslaki 621/1999) muuttamisesta. Ehdotuksen perusteluissa pohditaan julkisuusperiaatteen ja tietosuojan yhteensovittamista erityisesti henkilötietojen käsittelyn tarkoitussidonnaisuus huomioiden. Ehdotuksen mukaan "Henkilötietojen suoja ja julkisuusperiaate voitaisiin yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevin perusteluin sovittaa yhteen siten, että viranomaisen asiakirjoista voisi antaa henkilötietoja, jos tietojen vastaanottajalla on yleisen tietosuojasetuksen mukainen oikeus käsitellä tietoja."

Voimassa olevassa julkisuuslaissa tiedon vastaanottajan oikeudella käsitellä pyydettyjä henkilötietoja on vaikutusta henkilötietojen antamistapaan viranomaisen henkilörekisteristä, ei sinänsä oikeuteen saada tieto julkisesta asiakirjasta (julkisuuslaki 9§, 16.1§ ja 16.3 §). Esimerkiksi oppilaitoksissa käsitellään runsaasti hakijoiden ja opiskelijoiden julkisiksi katsottavia henkilötietoja, joista jokaisella on oikeus saada pyydettyä tieto, mutta niiden luovutukseen kopiona, tulosteena tai sähköisessä muodossa sovelletaan julkisuuslain 16.3 §:n luovutusrajoituksia. TATTI-työryhmän mietinnön liitteen 4 ehdotus olisi siis toteutuessaan selvä muutos nykytilaan.

Toivottavaa on, että julkisuuslain säännöksiä selkiytetään tietosuojan ja asiakirjajulkisuuden yhteensovittamisen osalta. TATTI-työryhmän mietinnön liitteen 4 ehdotuksessa on aiheellisesti todettu tarve tarkastella julkisuuslain luovutusrajoitusten sekä henkilörekisterin käsitteen ajantasaisuutta. Ehdotuksessa ei ole kuitenkaan riittävästi pohdittu muutoksen vaikutuksia julkisuusperiaatteen toteutumiselle tai viranomaisten toimintaan. Tietosuojan ja asiakirjajulkisuuden yhteensovittamisen jatkokäsittelyn tulisi perustua kattavampaan selvitykseen. Samalla tulisi selkiyttää sitä, mitä julkisuuslaissa tarkoitetaan teknisen käyttöyhteyden avaamisella viranomaisen henkilörekisteriin sekä mahdollistaa teknisen käyttöyhteyden avaaminen myös muille rekisterinpitäjille kuin viranomaisille tietyin edellytyksin rekisteröidyn suostumuksella.

Rehbinder Maria

Saaristo Antti
Aalto yliopisto